

Gender- en carrièrepatronen bij sociale wetenschappers in de geschreven pers

Jonker, Hans; Theunissen, Anne; Vanlee, Florian Hendrik J; Spithoven, André; Ysebaert, Walter

Publication date:
2022

License:
Unspecified

Document Version:
Final published version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Jonker, H., Theunissen, A., Vanlee, F. H. J., Spithoven, A., & Ysebaert, W. (2022). *Gender- en carrièrepatronen bij sociale wetenschappers in de geschreven pers: Een analyse van media-aandacht voor sociale wetenschappers in Vlaanderen.* (ECOOM-VUB Onderzoeksnota's).

Copyright

No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form, without the prior written permission of the author(s) or other rights holders to whom publication rights have been transferred, unless permitted by a license attached to the publication (a Creative Commons license or other), or unless exceptions to copyright law apply.

Take down policy

If you believe that this document infringes your copyright or other rights, please contact openaccess@vub.be, with details of the nature of the infringement. We will investigate the claim and if justified, we will take the appropriate steps.

Gender- en carrièrepatronen bij sociale wetenschappers in de geschreven pers

Een analyse van media-aandacht voor sociale wetenschappers in Vlaanderen

Hans Jonker, Anne Theunissen, Florian Vanlee, André Spithoven, Walter Ysebaert
Expertisecentrum Onderzoek en Ontwikkelingsmonitoring (ECOOM) – Vrije Universiteit Brussel;
R&D Centraal; Pleinlaan 2, 1050 Elsene; hans.jonker@vub.be

Disclaimer: Deze nota rapporteert de resultaten van wetenschappelijk onderzoek gevoerd door ECOOM-VUB. Analyses en interpretaties zijn de verantwoordelijkheid van de auteur(s), en zijn geen beleidsstandpunten van de Vlaamse Regering of overheid.

Wetenschappers in de geschreven pers

Dit onderzoek is deel van het bredere onderzoekspoor binnen ECOOM-VUB waarin de maatschappelijke impact van universitair onderzoek in diverse facetten wordt onderzocht. De onderzoekspistes hebben als doel om zowel de registratie als de evaluatie van maatschappelijke impact te analyseren. Deze nota belicht één onderdeel van dit onderzoekspoor, en focust op wetenschappers die in interactie gaan met de media en hun wetenschappelijke inzichten delen met het publiek.

Het verspreiden van wetenschappelijke kennis via verschillende media naar een breed publiek wordt vandaag steeds meer aangemoedigd. De ambities van de *open science* agenda stellen duidelijk open wetenschapscommunicatie voorop voor alle onderzoekers. Wie gespecialiseerde kennis via de media naar een niet-academisch publiek weet over te brengen, bevordert de *public understanding of science* en verkleint de kloof tussen wetenschap en publiek. Met het toenemende belang van open wetenschapscommunicatie is het relevant om te onderzoeken hoe wetenschapscommunicatie het beste kan worden gemeten. Gezien sociale media-interacties een beperkt bereik hebben en indicatoren gevoelig maken voor manipulatie, richt dit onderzoek zich op vermeldingen van wetenschappers in traditionele media met een breed doelpubliek, zoals kranten en magazines. Sociale wetenschappers van Vlaamse universiteiten zijn hier gekozen voor verdere analyse, aangezien zij vaak prominent in traditionele media verschijnen, maar hun aanwezigheid zelden kritisch onderzocht is.

Doel van deze onderzoeksnota

In deze onderzoeksnota staan de volgende aspecten van open wetenschapscommunicatie centraal:

- In welke mate onderzoekers vertegenwoordigd worden in de Vlaamse geschreven pers, meer specifiek:
 - In welke mate media-aandacht voor vrouwen en mannen verschillen
 - In welke mate media-aandacht verschilt naargelang carrièrepositie
 - Welke mogelijke verklaringen daarvoor aangereikt kunnen worden
- Wat de mogelijke implicaties hiervan zijn in het licht van de *open science* agenda en voor het gebruiken van media-aandacht als indicator van open wetenschapscommunicatie

Dataverzameling en -analyse

Om een lijst van actieve sociale wetenschappers in Vlaanderen samen te stellen, werd de *Flemish Research Information Space* (FRIS) databank (Vlaamse Overheid, 2022) gebruikt voor verdere analyse, waarna data omtrent gender (gereduceerd tot geslacht), carrièrepositie en discipline¹ werden toegevoegd (zie Tabel 1). Vervolgens werden de namen (n = 6948) ingevoerd in de GoPressdatabank (Belga, 2022) om hun aanwezigheid in Vlaamse kranten en magazines in kaart te brengen. Hiervoor werd het jaar 2019 geselecteerd, gezien 2020 en 2021 atypische periodes waren gezien de covid-19-pandemie. Bovendien was 2019 een belangrijk verkiezingsjaar, waarbij sociaal wetenschappelijke expertise veel aan bod kwam in de media, en er hierdoor voldoende data voorhanden was voor een exploratieve pilootstudie. Onderzoekers met een bekende naam buiten de academische wereld werden niet mee opgenomen, aangezien die in de media verschenen zonder universitaire affiliatie. Ook onderzoekers met een mandaat in de politiek of als rector van de universiteit werden uitgesloten.

¹ Disciplines gebaseerd op de Vlaamse Onderzoeksdiscipline Standaard.

Tabel 1. Genderverdeling per discipline binnen de sociale wetenschappen van personeel actief aan Vlaamse universiteiten in 2019. Bron: FRIS.

Discipline (institutioneel)	Man		Vrouw		Totaal	
	n	%	n	%	n	%
(multidisciplinair of andere)	45	0,6	83	1,2	128	1,8
Economie en bedrijfskunde	1157	16,7	738	10,6	1895	27,3
Media en communicatiewetenschappen	179	2,6	223	3,2	402	5,8
Pedagogie en educatiewetenschappen	222	3,2	401	5,8	623	9,0
Politieke wetenschappen	264	3,8	189	2,7	453	6,5
Psychologie en cognitieve wetenschappen	373	5,4	529	7,6	902	13,0
Rechten en juridische studies	1048	15,1	863	12,4	1911	27,5
Sociale en economische geografie	83	1,2	69	1,0	152	2,2
Sociologie en antropologie	232	3,3	250	3,6	482	6,9
Totaal	3603	51,9	3345	48,1	6948	100,0

Resultaten

Een eerste belangrijke observatie is dat slechts een minderheid van de Vlaamse sociale wetenschappers de geschreven pers haalden in 2019. Slechts 11,2% van sociale wetenschappers (n = 6948) kwam in 2019 één keer of meer in de geschreven pers. De grote meerderheid (88,8%) verscheen er niet in. Binnen deze minderheid van 11,2% valt bovendien op dat er meer dan twee keer zo veel (68,0%) mannelijke sociale wetenschappers als vrouwelijke (32,0%) in de Vlaamse geschreven pers vermeld werden (zie Tabel 2). Verschillen in gender bij predocs en postdocs waren minimaal in 2019, maar op het professorale niveau kwamen volgens Tabel 2 mannen bijna drie keer zo veel (43,0%) in de geschreven pers dan hun vrouwelijke collega's (15,2%).

Tabel 2. Aantal vermeldingen van sociale wetenschappers in de Vlaamse geschreven pers van 2019 per carrièrepositie.

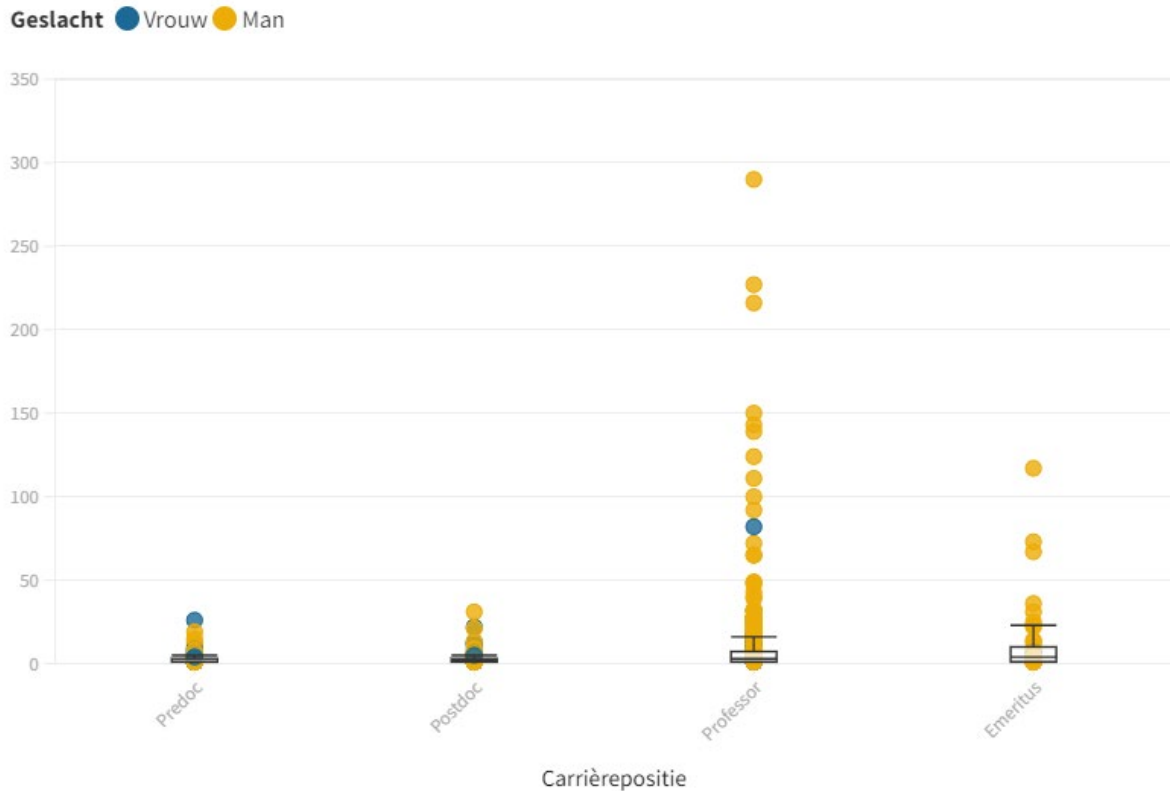
Carrièrepositie	Man		Vrouw		Totaal	
	n	%	n	%	n	%
Predoc	83	10,7	68	8,8	151	19,5
Postdoc	72	9,3	60	7,7	132	17,0
Professor	334	43,0	118	15,2	452	58,2
Emeritus	39	5,0	2	0,3	41	5,3
Totaal	528	68,0	248	32,0	776	100,0

Gezien vrouwen over het algemeen tweemaal minder voorkwamen dan hun mannelijke collega's, en vrouwelijke professoren zelfs driemaal minder, stelt zich de vraag of er sprake is van institutionele barrières die vrouwelijke academici verhinderen om in een gelijkaardige grootorde te concurreren met mannelijke onderzoekers op het vlak van media-aandacht. Er is mogelijk een verband tussen de ondervertegenwoordiging van vrouwen in senior academische posities en hun ondervertegenwoordiging als expert in de media. Domeinexpertise van academici is immers afhankelijk van de lengte van hun carrière. Naarmate de carrièrepositie stijgt, groeien zowel de verantwoordelijkheden als de legitimiteit van de expert. Een doctoraatstudent spreekt namelijk uitsluitend op basis van eigen onderzoek, terwijl een professor naast diens hoedanigheid als domeinexpert ook kan spreken als leidinggevende van een onderzoeksgroep, departement of faculteit.

Een tweede mogelijke verklaring dient zich aan in de vorm van de publieke intellectuelen, een uitzonderlijk type wetenschapper dat bovengemiddeld veel in de media verschijnt. Onmiddellijk valt op te merken uit Grafiek 1 dat de uitschieters (meer dan 50 vermeldingen

per jaar) op één uitzondering na exclusief mannen waren. Twee politicologie- en één economieprofessor kwamen het meest aan bod in de geschreven media van 2019. In het verkiezingsjaar 2019 wisten zij met respectievelijk 290, 227 en 216 vermeldingen de geschreven pers te voorzien van duidingen, toelichtingen, interviews en meer.

Grafiek 1. Aantal mediavermeldingen (>1) van sociale wetenschappers in de Vlaamse geschreven pers van 2019 (n = 776) per carrièrepositie. Een datapunt is één sociale wetenschapper. Grafiek gecreëerd met Flourish.

Bron: GoPress, FRIS

Allereerst treedt hier mogelijks een Matheuseffect op: onbekende sociale wetenschappers blijven onbekend voor het brede publiek, en reeds bekende figuren worden nog bekender. Persoonlijke kenmerken, zoals welbespraaktheid, charisma, maar ook toegankelijkheid voor journalisten spelen hier waarschijnlijk een belangrijke rol. Deze professoren genieten al academisch aanzien, en zouden door hun gevestigde positie tijd beschikbaar kunnen maken voor *science outreach* activiteiten die niet in strikte zin van hen vereist worden. Bovendien zou hun vrijwel onbeperkte toegankelijkheid naadloos aansluiten bij de manier en vooral de snelheid waarmee lineaire media werken. Elke dag moeten er in een hoog tempo nieuwsartikels geproduceerd worden, en een onderzoeker die als expert gekend is bij een groot publiek en beschikbaar is om de actualiteit kort te duiden is dan zeker gewenst.

Samenvatting en discussie

De resultaten van dit onderzoek laten een vertekend patroon zien voor de vermeldingen van sociale wetenschappers in de Vlaamse geschreven pers van 2019. De vraag stelt zich of zelfversterkende dynamieken het beginnende en vrouwelijke onderzoekers moeilijk zouden maken om (veel) in de media te verschijnen, omdat ze zouden moeten "concurreren" met de gekende en gevestigde zwaargewichten. De *open science* agenda vraagt van alle wetenschappers dat ze hun bevindingen delen met een niet-academisch publiek, maar deze ambitie miskend het structurele bestaan van een selectieve groep aan

gevestigde experts die een substantieel deel media-aandacht naar zich toe weten trekken. Een meetinstrument voor open wetenschapscommunicatie dat louter en alleen naar het aantal mediavermeldingen kijkt, zoals dit binnen de context van het monitoren van maatschappelijke impact zou kunnen worden voorgesteld, riskeert disproportioneel in het nadeel te zijn van jonge onderzoekers, en vereist daarom ook de integratie van indicatoren met kwalitatieve eigenschappen. Het bestaand beleid zou hier ook op kunnen inspelen door drempels te verlagen en de zichtbaarheid van jonge onderzoekers te vergroten. De *Vlaamse Expertendatabank* (Vlaamse Overheid, 2022) heeft dit als doel en wil de zichtbaarheid vergroten "van experten uit groepen die minder aan bod komen; mensen die zich identificeren als vrouw, een migratieachtergrond hebben en personen met een handicap" (g.p.). Tot slot kunnen ook universiteiten hier interne sensibiliseringscampagnes rond opzetten.

Referenties

Belga. (2022). *GoPress Academic*. <https://www.gopress.be/info/nl> (Geraadpleegd 9 November 2022)

Vlaamse Overheid. (2022). *Expertendatabank*. Agentschap Binnenlands Bestuur. <https://www.expertendatabank.be/nl> (Geraadpleegd 9 november 2022)

Vlaamse Overheid. (2022). *FRIS Onderzoeksportaal*. Departement Economie, Wetenschap en Innovatie. Geraadpleegd van <https://www.researchportal.be/nl> (Geraadpleegd 9 november 2022)